

Egy embernek hány a lelke?

Könnyű annak, aki a Teremtés könyvét olvassa. Azt mondja az Írás, egy. Annak is könnyű, aki ismeretelméleti alapon nem hiszi a bibliát. Ő meg kertetés nélkül rávágja, egy sincs.

Filozófiát tételeket nem szeretnék billegtetni, hitbéli meggyőződését is tisztelem mindenkinek, mégis azt mondom, se ide nem, se oda nem, nem egy, hanem legalább két lelke van az embernek. Ne süttögessen parázzon az se, aki oda húz, az se, aki ide. A biblia olyan szép, népies fordulattal adja elő a nagy mű születését, kedvem lenne képes beszéddel kiegészíteni. Azt mondja, friss fordításban: „Akkor az Uristen megalkotta az embert a föld porából, és orrába lehelte az élet lehelét.” Jean Effel emberkékét utánozva mondogathatnám, a teremtésben is dolgozhatott az alkotás lámpaláza. Siettében vagy buzgalomban történt-e, nem tudom, ilyen munkát ő is akkor végzett először, beleadott minden apaitanyait, letérdelt, nagyot szípanzott és nagyobbat lehelt Ádám orrocskájába. Egyszerre két lélek szállat bele.

Ha föladna valaki egy példát, és más oldaná meg helyettem, megütné az irigy guta. Föladja a lányom, ceruzát-körzöt összerágok, nem megy. Megszólal a másik gyerek, kivágja, hogy ő tudja. Mintha hájjal kenegethetnek. Egyik lelkem kezében tehát guta van, a háját a másik lelkem kengeti.

Kezünk kettő, lábunk páros, szemünk-fülünk, tudónk-májunk szintén dupla. Az egy kevés, a három sok. Kettő kell a lélekből is.

Valaki falba veregeti otthon a fejét, úgy eszi a méreg, aztán nyakkendőt köt, táská a kézben, mosoly roppen az arcra, megy a buszra. Jól is néznék ki, ha a tele tizenen égnék állna a haja. Összeszidja a boltost, majdnem szája habzik bele. Bolt előtt a kedvese, puzsi ide, puzsi oda. mérges lélek kikapcsolva, szende lélek fölgerjesztve — szép az élet, jaj de szép!

Pénzt váltani áll töpörödött anyóka a csokoládés kislány elé. Buszra szállna, de húszszal nem lehet. Fél zsák aprója van a lánykának, de elnéz fölőtte: váltással nem foglalkozunk! Elébe tolnak egy mikrofont, balladát zeng, jó hosszú, az élet sűrűjéből, embertársaink megbecsüléséről. Úgy ömlik belőle az emberszeretet, homokszákkal kell körülrakni. Anyóka meg menjen gyalog.

Változó városkép

A szegedi ember szinte minden nap tanúja a város színváltozásainak. Somogyi Károlyné fotóriporter a város háza tornyából a sok arcból kettőt keresett ki fényképezőgéppel. A régi házakra kicsit nehéz ráismerni, mert a Széchenyi téri épületek új ruhába öltöztek. A másik arc teljesen új, a Lenin körüli irodaház és a postapalota nem torzíja a Belváros arcát, stílusával azt szebbé teszi.

Hallgatom a rádiót, nekem való, jó műsor van benne. Reklámok tudói híresztelik, milyen a jó reklám. Magyarul: mitől döglök a légy? Azt mondja a rádiós, némely hirdető szigorúan kiköti, hogy az óvét hét előtt, a Szót kérek után sugározzák. Rimbe szedik a cég nevét, harsog tőle az ország. Pszichológia van benne, mondja tovább a rádiós, az egész hirdetés azért van, mert akkor borotválkozik a miniszterhelyettes. Elszégyellem magamat. Azt hittem, önző fattyú, engem gyönyörködtenek ilyen mennyei igézetekkel megáldott fejekben született nevekkel, mint FÖBUHA, TRIÁL meg a többi. Mái nem tudom, mi a különbség az egyik játéka, meg a másik játéka között, de a miniszterhelyettes, ha meg nem vágja magát, biztosan tudja. Főbuhával eltelve mehet be hivatalába korán reggel. Egyik lelkünk tehát fölfelé mosolyog.

Jön a panaszos, önti a maga baját. Megkérdezem, otthon elmondta? Meg nem állnék a vállalatnál, de hogy mondtam. Lépek tovább, nyakamban a panasz: igen, igen, tudunk róla, de nem tehetünk semmit. És önti a pótpanaszt, hogy őt nem hallgatják meg, pedig ő tudja a megoldást. Elmondta már? Meg nem állnék a főhatóság előtt, de hogy mondtam. Egyik lelkünk panaszra termelt.

Egyik lélek — másik lélek, de melyik az igazi? Van, aki kettővel főszi magát. Annyira hűséges, nem is mutatja, hogy saját lelke van. Így beszél: mi így látjuk, mi

úgy gondoljuk. Nekd a legjobb. Ő sose téved, legföljebb mi. Rosszul ítéltük meg a helyzetet. az akkori körülmények, az objektív adottságok, a társadalmi elvárások ezt a megoldást sugallták. Azért gyártottuk azt, ami senkinek sem kell, és azért nem gyártottuk azt, ami mindenkinek kéne. Jó suba néha a „kollektív lélek”! Mit is mond a juhász a subáról? Egyszer asztal, egyszer szék, jó heverő, ha akarom, betakar.

Jó messziről indultam a nekifutással, pedig igazából nem azokról akarok most írni, akiknek egyik lelkük cifrább, mint a másik. Azokról inkább, akiknek ha tíz volna, az is egy címusra kettyegne. Akik véghez viszik, amit elvállaltak, ha török, ha szakad. Nagy a társadalmi munkamegosztás, külön porciózza az élet mindenkinek, mi vár rá. Csöndes, szép időben nem is zsuppolja ránk, hagyja, válaszszuk ki, melyik ízlik jobban. De ha már odaállunk az egyik mellé, kertbe néző szemekkel, ne a másikra pislogjunk. Hol vannak ilyen emberek? Zötyögnek a traktor nyergében éjjel és nappal, verik a vasat két kézzel, rázatják magukat átokverő légalapáccsal, esztalgálnak, házat építenek, várost terveznek, buszt vezetnek vagy mozdonyt, szövetkezetet vagy vállalatot, de mindig úgy, hogy a barázda egyenes legyen, a vas görbüljön, ne az, aki használja majd; a busz neki ne menjen másik busznak, mozdony a másik vonatba bele ne fusson; a szövetkezet a szövetkezettel, vállalat a vállalattal, dolgozó és vezető dolgozó a tisztességgel össze ne ütközzön. Ha kiugrik az eke a barázdából, nem azt mondja, hogy tízezer másik között meg sem látszik, és a nagy átlagon végeredményben nem ront semmit, nem is azt, hogy beütött az objektív nehézség, inkább azt, hogy elbambultam egy kicsit. Sok objektív nehézségünk rakódik össze szubjektív elbambulásokból. Vet a traktoros, egyenes a sora, mintha lénialával húznák. Görbe soraiban nem kel ki a búza? Vissza megy egy hónap múlva, csak áll. nézi, hol tévedett, ha tévedett Szántása; mint az asztal, vetése. mint a legtisztább rend. Mondata is van rá: Ez a munka akkor jó, ha szép is.

Számolgatok magamban, ha velük találkozom: sose jutok egyről a kettőre. Egy lelkük van csak, azt hiszem.

HORVÁTH DEZSŐ

Weöres Sándor:

Monológ

Zsebelmet meg kéne nézni egyszer, melyikben mi lakik, vagy mi hiányzik. Zsebkendőm, ha náthás vagyok, nincs, de szárazságban négy vagy öt akad; irattárcám megvan, vagy elvesztett, vagy tán sosem volt, benne mindazok arcképe, akiket nem ismerek, mert nincsenek. Pedig de edések! Ha fejest ugranék zsebembe, ottan elindulhatnék, mint egy alagútban s kibuknának valami fényes, ékes nem tudom hol — feltéve ha zsebem lyukas; meg kéne nézni egyszer.

Jobbak is lehetnénk!

Nem morális kérdésekben, hanem gazdaságiakban lehetnénk jobbak is, mint amilyenek jelenleg vagyunk. Úgy látszik sokkal nehezebben verkedjük át magunkat nehézségeinkben, mint szeretnénk volna. A XI. pártkongresszus megállapításai közül a külpiaci hatásokról tett megjegyzés teljesen időszerű: „A számunkra kedvezőtlen változások nem átmenetiek, mértékük változhat, de hosszú távon számolni kell velük.” Nem a peszsimizmus, hanem a realitás mondatja, hogy az ötödik ötéves tervidőszaknak nagy sikere lesz, ha a népgazdasági mérleg pozitív előjelűvé válik. Ezen kell dolgozni mindazoknak, akik valamilyen meghatározó posztot töltenek be a termelésben, vagyis mindannyiunknak.

Újat már nem igen lehet mondani a cserearányromlásból keletkezett nehézségeinkről. Köztudott, hogy az olyan országok, amelyeknek nagyarányú a kötődése a külpiacokhoz, jobban megérik a piacmozgást, erősebben sújtja őket az alapanyagok ár-emelkedése. Mi ilyen ország vagyunk. Csak a minket ért veszteségeket az államkasszából fedezték: a vállalatok és az állampolgárok is pontosan úgy viselkedtek, mintha mi sem történt volna a világgazdaságban és a hazában. Természetesen a piaci viszonyokhoz ki gyorsabban, ki lassabban igazodók, s rugalmasabb vagy rugalmatlansága arányában érzik a hatásokat, illetve cipeli magával a púpot. Hogy meddig cipeljék terhünket, s érezzük annak minden kellemetlen következményét, az rajtunk is múlik. Hatékonyabb, okosabb gazdálkodással előbb kilábalhatunk a nehézségekből.

A hatékonyságról is igen gyakran beszélünk, olykor az az érzés az embernek, hogy sztereotip módon hajtogatjuk, gyorsvonalra kérünk jegyet, de személyvonatra szállunk föl, s közben sőhajtozunk, milyen sokáig tart az utazás, meg kényelmetlen is. Néha a hatékonyság fogalmát is félreértelmezik, s úgy vélik egy-egy vállalatnál, hogy többet kell termelni, ennyi az egész. Bár ilyen egyszerű volna.

A hatékonyság tulajdonképpen azt jelenti, hogy milyen ráfordítással milyen kibocsátást érnek el. De ezt a tőkés világpiac árain kell számolni! Ha a tiszta haszon így megfelelő, akkor a munka nyilvánvalóan hatékony volt. Ha ezt nem sikerül elérni, akkor valami baj van. Az értékelésnél is érdemes jobban odafigyelni, s nem elégedhetünk meg egy-egy rész hatékonyságának kiválóságával, lényeges ugyan az is, de végeredményben a végterméknél kell számolni. A komplex hatékonysági mutató az érdekes: az összes ráfordítás és az összes nyereség mondja meg a valóságot, az igazat.

Az előbb emlegetett hatékonysági követelményeknek csak ki-

tűnő és jó minőségű árukkal lehet eleget tenni. Eszre kell vennünk, hogy a „minőség a divat” jelszó uralkodik a piacokon, s vége van már a hajdani slöngnek: „vedd meg és dobd el.” A cserearány romlásából bekövetkezett veszteségeinket most kell kifizetni, apánként természetesen. Ezért kell növelni az exportot és ha nem is csökkentjük, de legalább ne emeljük az importot. A költségvetés nem képes a jómódú nagybácsi szerepére huzamosabb időn át, csak a jobb gazdálkodás segíthet megnyugtatóan. S bizony, a hatékonysághoz nem csupán a termelés növelése a legbiztosabb út, nagyon ráférne a mi gazdaságunkra egy kis struktúraátalakítás.

Erről is sokat beszélünk, de csak lassan haladunk előre. Előnytelen az iparszerkezetünk, nagyon anyagigényes termékekkel jelentkeznénk a külpiacokon, a tőkés piacon és a szocialista piacon is. Ha az ember elkezdé bön-gészgetni cikklistáinkat, amelyek árufejlesztéseinket kínálják határainkon túl, akkor rádöbben, hogy azok egyáltalán nem tükrözik a mi hazánk már eddig is elért fejlettségét. A tőkés exportunkban például a többség nyersanyag és félkészáru. Holott zömét idehaza kellene földolgozni és eredményeképpen drágábban eladni. A gépek és berendezések aránya igen alacsony, talán csak a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek részaránya mondható jónak, bár ezeknél is kevés a végtermék, a készáru.

A kereskedelemmel foglalkozó szakemberek azt mondják, termékeink még nehezen állják a versenyt a tőkés piacon, ezért szükséges volna javítani a minőséget, s olyan dolgokban, mint a gyorsaság, a szállítási pontosság, a cikkeket öltöztet, újdonsága. Megfelelő hasznót húzni csak konvertibilis termékkel, azaz minden piacon eladható cikkeikkel lehetséges. Ha nem ezen az úton járunk, a piacok „olcsó jánosai” maradunk.

Mivel a tőkés behozatalunkban is a nagyobb rész anyag és félkésztermék, azzal úgy érdemes bánni, hogy ne csökkenjen az árszíja, hanem a végtermékkel haszonnal térüljön meg. De kérdés: megtérül-e olyan esetben, amikor a vállalat, a gyár importigényénél határozottan kiköti az első osztályú minősítést, de az általa gyártott cikk minősítése ennél alacsonyabb kategóriában szerepel? Aligha. Érdemes tehát jobban odafigyelni az iparvállalatoknál az ötödik ötéves tervben megfogalmazott célkitűzésekre, hogy ebben a tervciklusban rendbehozzuk a népgazdaság egyensúlyát. Ezért a jövő esztendőben valamivel gyorsabb ütemet kell diktálni, mint az idén: a termelés hatékonyságában, a műszaki színvonalban, a meglévő kapacitások jó kihasználásában.

GAZDAGH ISTVÁN

